

5. Prosvedno delo je glavno in neobhodno potrebno ter podlaga in predpogoj političnemu delu; samo slednje brez prvega ni uspešno ter dostikrat celo kvarljivo narodu in tudi — politiku.

6. Največjo važnost polagaj in posebno pozornost obračaj učiteljsvo pri izvenšolskem delu na to, da se mladina nadalje izobrazuje in vncema za gospodarski napredek.

7. V ta namen naj se po potrebi osnujejo posebna društva za mladino, oziroma naj se pri obstoječih narodnih društvih (izobraževalnih, gospodarskih i. dr.) ustanove posebni odseki (pododbori) za mladino.

8. Naše izvenšolsko delovanje naj se vrši po enotnih načelih in sistematiškem programu ter trdni organizaciji.

9. V ta namen naj vsako učiteljsko društvo izvoli agilen odsek za izvenšolsko delovanje učiteljev in učiteljic; vsi taki odseki naj se združijo v okrilju naše „Zaveze“ v močno falango.

10. Namen in delokrog teh odsekov je začrtan v „poljčanskih“ resolucijah (glej „Učit. Tov.“ t. l., št. 19.: „Moška beseda štajerskega učiteljsva“, in v št. 25. istega lista: „Med ljudstvo!“).

11. Pri letošnji glavni skupščini „Zaveze“ v Radovljici se naj izvoli osrednji akcijski odbor, ki naj poskrbi, da bodo vsa slovenska in istrsko-hrvaška učiteljska društva ustanovila odseke za izvenšolsko delovanje in da bodo ti odseki vršili svojo nalogo.

12. Naša deviza bodi: Le v vztrajnem in uspešnem delu je spas in napredek naš in našega naroda!

Cenjeno učiteljsvo prosimo, da se sprejema v Radovljici udeleži v najobilnejšem številu. Udeležbe naj se ga tudi tisti, ki pridejo že poprej v Radovljico.

Vodstvo „Zaveze“.

Tajnik:
Drag. Česnik.

Predsednik:
L. Jelenc.

Na delo med ljudstvo!

(Pojasnilo in poziv.)

Ostudni napadi od strani naših nasprotnikov v volilni dobi so razburjali učiteljsvo tako, da je opetovano bilo prisiljeno, postaviti se v bran za čast svojo in za čast sedaj veljavnega šolskega zakona.

Dne 2. maja t. l. sem govoril na učiteljskem izletu v Poljčanah „v obrambo in prosep šole in učiteljsva.“ Mojim izvajanjem so vsi zbrani burno pritrjevali ter soglasno sprejeli predlagane resolucije. Gosp. A. Gradišnik si je oskrbel prepis resolucij ter jih je objavil v „Slov. Narodu“ in „Učit. Tovarišu“.

Hospitacija v Švici.

Leta 1904. je priredila c. kr. kmetijska družba poučen izlet v Švico. Med izletniki smo bili dva duhovnika, en zdravnik in trije učitelji. Duhovnika sta bila vedno v naši družbi, medtem ko nas je zdravnik kmalu zapustil, videč, da smo telesno zdravi.

Vtiski, ki sem jih dobil na tem potovanju, so neizbrisni. Nikoli se nisem še tako srečnega čutil; prijetna družba, novi lepi kraji, krasno vreme, prijaznost Švicarjev, popolno telesno zdravje, nenavaden duševni mir, brez prtljage in za silo denarja — to vse je pomagalo pregnati domače „kranjske“ skrbi.

Prvo noč smo ostali v Vedensvilu ob prekrasnem cirkškem jezeru. Ko smo drugo jutro hodili po tem lepem kraju, me privabi poseben šum do šole. Odmor imajo. Vsi otroci so zunaj pred šolo: letajo, skačejo, vpijejo, kakor kdo more; a učitelj stoji ob šolskih vratih in jih mirno opazuje.

V Chamu sva si ogledala s tovarišem šolo. Učitelja nisva mogla nobenega dobiti, tudi s šolskim slugo ni bilo ničesar začeti, zakaj njegova zavest je bila zaradi prevelike ali pa prehitre vlage popolnoma uničena; šele njegova žena nama je odprla nekaj sob tamošnje „Primar in Sekundar“ šole. No, posebno

Predlagal sem takrat, da bi učit. društva osnovala posebne odseke za izvenšolsko delovanje učiteljev in učiteljic, katera ideja je našla glasen odmev po Sp. Štajerskem. Dokaz temu so mi pisma tovarišev iz raznih krajev Sp. Štajerske, ki se zanimajo za stvar ter jo hočejo oživetvoriti. — V vsem napredno vrlo učiteljsko društvo za celjski okraj je že sklenilo izvoliti tak odsek.

Izrekam vsem, ki so se zavzemali za to idejo, iskreno zahvalo, posebno pa poročevalcu „Slovenjebistriškega učit. društva“ in gosp. A. Gradišniku, ki sta s članki v „Slov. Narodu“ in „Učit. Tovarišu“, kakor tudi s propagiranjem ideje v omenjenih učiteljskih društvih veliko pripomogla, da se je tudi širša učiteljska javnost pričela resno zanimati za ustanovitev odsekov za izvenšolsko delovanje učiteljev in učiteljic.

V 25. šte. „Učit. Tov.“ piše g. A. Gradišnik: „Gotovo ne bodo tovariška društva zamudila zadeve preudariti ter bodo v kratkem sledila „Celjskemu učit. društvu“, ki je že v tem oziru storilo prve korake. Jako bi zadevo pospeševal shod tovarišev, ki bi jim društva poverila, da se v tem oziru med seboj posvetujejo. Za tako posvetovanje naj bi se izbral kraj ob železnici.“

Mnogo tovarišev se je obrnilo do mene, naj bi določil kraj in čas temu sestanku jaz, nekateri so pa nasvetovali, da bi se naj ta zadeva postavila na dnevni red pri letošnji glavni skupščini „Zaveze“ v Radovljici. Ker bi bilo to res umestno, sem se obrnil na vodstvo „Zaveze“, ki je v seji dne 17. pret. m. soglasno sklenilo, postaviti zadevo na dnevni red skupščine. „Ker je času primerno in jako aktualno“, kot mi poroča g. Jelenc, „se je izrekla želja, da Vas naprosim, da prav zanesljivo prevzamete predavanje“ itd.

Priglasil sem torej predavanje: „Na delo med ljudstvo!“ in prosim one gg. tovariše, ki so se obrnili pismenim potom do mene zaradi zgoraj omenjenega sestanka, da naj blagovoliijo priti k skupščini „Zaveze“, ker se bo tam razpravljalo in sklepalo o tej zadevi. Nameravanega sestanka samo za Spodnje Štajersko torej ne bo.

Želim in prosim, da bi „poljčanske“ resolucije (ki so objavljene v 19. in 25. šte. „Učit. Tov.“ t. l.) blagovoliili cenjeni tovariši in tovarišice, ki se zanimajo za to zadevo, s kritič-

zadovoljna nisva odšla, zakaj sobe, v njih klopi, spredaj tabla in drugo, to vidiva tudi lahko na Kranjskem.

Ko smo se peljali proti Zürichu, je izstopilo na neki postaji okrog 60 izletnikov šolarjev z učiteljem in učiteljico. Deklice so šle naprej, dečki z botaničnimi škatlami za njimi. Z nami so se vozili šolarji „Sekundar“ šole. Rad bi videl njih naloge, zvezke, a vse to puščajo v šoli. Nekateri so se vozili po več postaj, a plačujejo jako neznatno svoto za vse leto. Poznalo se je pa tem mladim Švicarjem, da se ne skrivajo za vrata in ogle, ako vidijo kakega tujca, kakor pri nas, temveč z vso ljubeznivostjo in resnobo odgovarjajo na vsako vprašanje.

V Zürichu sem si ogledal „Pestalozzianum“. Tu je razstava učil. Poslopje je zunaj tako žalostno, da bi se človek v najbolj veselem trenutku zjokal nad njim, a znotraj pa dobi učitelj, česar potrebuje. Obisk je bil živahen. Spremljal naju je neki umirovljen učitelj, ki je nekak voditelj zavoda — sarže se ne spominjam a mož ni vedel niti o šolstvu niti o učiteljsvu ničesar. Pustil sem, da sta s tovarišem Luznarjem sama hodila, jaz pa sam zase. No, zato sem bil pa dovoljno oškodovan, ker sem dobil v oddelku ročnih del ljubko kolegino iz okolice, ki mi je radovoljno pojasnjevala in odgovarjala glede šolstva v Švici:

nim očesom premotriti — posebno II. del (25. št. „Uč. T.“), ker več oči več vidi, da tako zadevo temeljito vsestransko premotrimo, da pridemo pri zborovanju v Radovljici do takih pozitivnih rezultatov, ki ne bodo mrtvorojeno dete, temveč ki bodo imeli dovolj življenjske sile v sebi, da bodo v resnici služili v obrambo in prospeh šole, učiteljstva in naroda.

Ker vem, da „poljčanske“ resolucije gotovo niso popolne, sem in bom hvaležen vsakomur za vsak resen in stvaren popravek ali pomislek, a zoper dva pomisleka, ki mi ju je izrazil neki tovariš, se pa že v naprej odločno zavarujem.

Dejal je: 1. da so taki odseki nepotrebni, ker imamo v to društvene odbore in bi snovanje takih odsekov le cepilo naše moči in 2. pa je baje način delovanja nasvetovanih odsekov neizvedljiv, ker je preradikalni, n. pr. kdo bo trpel, da se ima o njem v razvidnosti, če ima naše učiteljske liste naročene ali ne.

Sicer ne dvomim, da ima dotični tovariš dobre namene in sem mu le hvaležen, da me je opozoril na te eventualne ugovore. Na prvi mah se skoraj vidi, da je tako, a v resnici ni tako.

Delokrog odborov učit. društev je splošen, medtem ko je delokrog nasvetovanih odsekov specifično določen samo za izvenšolsko delovanje učiteljev, t. j. nekake razdelitve dela. Če izvolimo take odseke, ne postanejo zaradi tega odbori društev nepotrebni in brezpomembni, temveč preostaja še dosti dela za nje, in upam, da bodo nasvetovani odseki zbudili učit. društva k novemu in intenzivnejšemu delovanju. Če bo zavel v naše vrste svež duh ali da naravnost povem, duh „mladih“, bodo tudi društveni odbori imeli dovolj dela in zaradi tega tudi svoj upravičen pomen. Bojazen, da bi potem društveni odbori postali brezpomembni, je nepotrebna. Tudi naše moči se ne bodo cepile, ampak baš obratno; če se bo delokrog povečal in se bo pričelo intenzivnejše delovanje, bo marsikateri tovariš, marsikatera tovarišica, ki sta doslej brezdelno stala ob strani, stopila v naše vrste, in tako se bodo naše vrste množile in naše moči jačile. Sicer pa bodo nasvetovani odseki podrejeni učiteljskim društvom, del naše sedanje organizacije. (Glej točko 9. v članku „Med ljudstvo“, „Učit. Tov.“ št. 25. z dne 31. rožnika t. l.) Ko bi pričel akcijo za ustanovitev samostojne organizacije, n. pr.

Tam učiteljstvo ne prosi za izpraznjena mesta s pritiskanjem kljuk, ne, tam pridejo šolski „duhovi“ hospitirat dotičnega prosilca in ako jim je všeč, ga sprejmo. Ta moja znanka je učiteljvala tretje leto, ima prosto stanovanje, vrt in 2400 frankov letne plače. Kanton plača eno tretjino, drugo občina.

To mi je zbudilo željo do hospitacije v Švici, a kje bi bilo mogoče, ko smo imeli za vsak dan določen vzpored. Posrečilo se mi je to v Gossau. To je obrten kraj s 6000 prebivalci in šestimi večrazrednicami. Prebivalci so katoliki in protestantje. Pri dopoldanskem izletu me opozori g. župnik, da je zjutraj bila šolska mladina v cerkvi, kjer je učitelj z otroki glasno „naprej“ molil, in seveda je župnik pristavil, da bi bilo tudi pri nas lahko tako.

Ko sem dobil dovoljenje od našega četovodje, priljubljenega g. Rohrmanna, sem se napotil že predpoldne v šolo. Vodja šole stanuje v drugem nadstropju in ima pet sob. Na prošnjo, ako morem hospitirati, mi najprijazneje odgovori, da si bo štel to še v posebno čast. Po primernem protipoklonu sem se vrnil k družbi.

Popoldne pred začetkom pouka sem bil že v šoli. Iz razgovora naj omenim, da vzamejo v prvem razredu samo malo in veliko pisano abecedo; počitnice pa imajo v krajih, kjer pri-

stranko „mladih“ ali kaj sličnega, bi se mi lahko očitalo, da hočem našo dosedanjo organizacijo oslabiliti in naše moči cepiti na škodo našo in v veselje nasprotnikov; a kaj takega mi niti na misel ne prihaja.

Da pa je treba intenzivnejšega dela, ne more utajiti noben tovariš, ki ima količkaj stanovske zavesti. Če prebiraš poročila o društvenih zborovanjih, dobiš skoro v vsakem drugem tožbo o slabi udeležbi, sploh o brezbriznosti društvnikov. Če se mora to reči o društvnikih, če se to godi na zeleni veji, kaj še le na suhi veji, kaj naj rečemo potem o onih tovariših in tovarišicah, ki niti udje naših učit. društev niso! To niso zdrave razmere! So sicer razni vzroki, med drugimi gotovo tudi to, da naša društva ne nudijo dovolj društvnikom. Vzemimo le en primer. Novopečen tovariš, ki je ponosen na svoje maturitetno izpričevalo, nastopi svojo službo poln idealov, poln lepih načrtov, kako bo deloval za svoj narod. Blagor mu, če pride k takim ljudem, ki v življenja vrvenju še niso izgubili vseh idealov, ki so še vneti za narodno delo! Mlada kri hoče dela, in če ne najde primerne, pa se poprime neprimerne. Če ne dobi dela v bralnem (pevskem, tamburaškem i. dr.) društvu, pa hajd sem isti kvartet: pipa, kozarec, ljubica, kolo — in nastajajo brezbrizneži za stanovsko in narodno delo.

Vsa učiteljska društva so se lani bavila s predmetom o izvenšolskem delovanju učiteljstva, in v vseh se je poudarjala potreba in velika važnost, da deluje učiteljstvo tudi izven šole. Tovariši, stopimo letos korak naprej ter **organizujmo to svojo izvenšolsko delo, katerega potrebo in važnost smo spoznali.** Ustanovitev odsekov za izvenšolsko delo je logičen, konsekventen korak k popolnjenju naše stanovske organizacije.

Način delovanja odsekov, kot sem ga nasvetoval (Glej 25. št. „Učit. Tov.“ t. l.) tudi ni neizvedljiv. To ni nikakšna sramota, če se ima o posamezniku v razvidnosti, če je naročen na naše liste ali ne. Tovariši, naši listi so naše orožje, in kakršno orožje, takšen uspeh naših stremeljenj, naših zahtev, naših naporov in bojov! Boj v življenju se čim dalje bolj poostruje, treba je vedno boljšega in spretnejšega orožja ali sredstva. Vse stremi za napredkom, za boljšo bodočnostjo, in mi učitelji tudi. Pri tem imamo pa še sladko zavest in trdno oporo, da je naš boj obenem boj za **narodovo prosveto,**

delujejo samo seno — njive ne vidiš — spomladi 14. o prvi košnji 14. o drugi 8 dni in jeseni pa pet tednov.

Pred 1. razredom je stala „usmiljenka“ učiteljica, rad bi bil stopil v njen razred, a imel sem povabilo za 4. razred.

Ob eni vstopiva v svetlo prostorno sobo s tremi 2,8 m visokimi in 2,6 m širokimi okni. Vhod za 20 klopmi v dveh vrstah in okolo s prav zadostnim prostorom. Otroci nemo vstanejo, sedejo, pouk se prične:

Obravnava berila: Invalid und Bucher. Vsebina: V pratrui igra na gosli invalid. Malokdo se ozre nanj. Mimo pride Bucher. Igra tako lepo, da se ljudstvo zgrinja okolo njiju in invalid dobi mnogo. Učitelj je začel tako: „Ta gospod je učitelj. Bodite pridni, da bo vedel o vas kaj lepega povedati. Doma je s Kranjskega. To je v Avstriji. Zakaj se imenuje Avstrijsko-Ogrsko? Glavno mesto? Reka? Ime cesarja? Pokaži glavno mesto Avstrije! Ogrske! Kje je Kranjsko?“ Ker učenec tega ni vedel, ga je opozoril, da je blizu Trsta, a pokazal mu ni.

Druga obravnava: Unglück in Goldau. Vsebina: V septembru 1903 je podsula gora to vas in druge z nad 100 hišami in nad 200 gospodarskimi poslopji. Mrtvih je bilo nad 400 ljudi, drugi so se rešili, ali pa so bili rešeni iz podsipa. Sestavek

daje naše stremljenje po napredku narodu v prid, da more le učitelj brez duha morečih skrbí za vsakdanji kruh posvetiti vse svoje moči vzgoji in pouku mladine in v blagor naroda.

Tovariši, nobenega polovičarstva: ali da — ali ne! Ker je naš boj potreben in naše stremljenje upravičeno ter celo važen faktor za narodovo bodočnost, zato je tudi naše orožje ne le potrebno, temveč se more izpopolnjevati in razširjati. Poglejmo k socialnim demokratom, klerikalcem i. dr. Delavci, ki imajo primeroma malo mezdo, si vzdržujejo ne le tednikov in mesečnikov, temveč celo dnevnike, in mi učitelji, ki smo vendar izobraženi, puščamo naše liste hirati, da nas morajo upravniki z bridkimi besedami vedno in vedno opominjati na to, kar je naša sveta stanovska in narodna dolžnost. Malenkostno smešno bi tedaj bilo, če bi se kdo čutil užaljenega, ker bi odsek imel črno na belem, kdo v okraju je naročen na naše liste in kdo ne! To pa je potrebno, da moremo agitirati za svoje liste in sploh, da vemo, pri čem smo v okraju. Treba je pridobiti slehrnega tovariša, slehrno tovarišico, da bo delaven član naše organizacije, da bo plačujoč naročnik naših listov, potem šele bo naša moč toliko, da si bomo priborili potrebni ugled in potrebno socialno stališče, ki nam gre po božji in človeški pravici.

Kdor pa ni z nami, je proti nam, in takih tovarišev (tovarišice) nas varuj Bog, sovražnikov se bomo pa že sami branili.

Če hočemo z uspehom izven šole delovati za narod, moramo tudi svoje moči jačiti, in torej naj prevzamejo nasvetovani odseki za izvenšolsko delovanje tudi propagando za naše liste in naša učiteljska društva.

Odseki za izvenšolsko delovanje učiteljev so potrebni, in način njih delovanja, kakor sem ga nasvetoval, je izvedljiv.

V natančnejšo razpravo se danes ne bom spuščal, temveč se to zgodi v Radovljici, pač pa še enkrat pozivljam vse cenjene tovariše in tovarišice k sodelovanju, da z združenimi močmi ustvarimo nekaj, kar — kakor sem že omenil — ne bo mrtvorojeno dete, temveč bo imelo toliko življenjske moči v sebi, da bo res v obrambo in prospeh šole, učiteljstva in naroda.

opisuje skromno življenje prebivalcev: Sestri najbogatejšega kmeta, najlepše rasti, sta imeli le eno praznično obleko. V cerkev nista mogli skupaj hoditi.

Dva kmeta sta se prepirala zaradi kosa pašnika. Ker je bil eden z delom zadržan, je šel drugi sam pred sodišče. Sedmorici je povedal razloge obeh. Vrnivši se, je šel najprvo k sosedu in mu naznanil veselo novico, da je sedmorica pripoznala njemu kos zemlje.

V uvodu je izpraševal, kako se pride v ta kraj, katero železnico in kateri vlak bi lahko uporabil. Koliko bi veljala vožnja. Kako in kdaj bi prišel po cesti.

Otroci so brali po vrsti, kakor so sedeli. Vsak je prebral stavek, sedel, sosedi je nadaljeval. — Nekdo potrka. Učitelj gre, Otroci bero nepretrgoma. Učitelj se vrne. Otroci sede mirno in čitanje po vrsti se nadaljuje.

Višji odderek je medtem izdeloval nalogo, ki pa mi je ni pokazal. Med poukom so nosili otroci papirčke v koš na odru, kar me je jako motilo, a otroke pa ne. Še nenavadnejše je bilo:

Deček v moji bližini je razlil tinto. Niti učitelj niti učenci se niso za to zmenili. Deček vstane, gre k tabli po gobo in skledo. V pomoč pristopi součenec: lepo obrišeta, neseta skledo in gobo iz sobe, vrneta se s čisto vodo, postavita na določen

In še eno besedo cenj. tovarišicam! Mnogokrat se je že poudarjalo od tovarišev in tovarišic, da mora tudi učiteljica, če hoče, da je smatramo ravnopravno, sodelovati v naši organizaciji in pri prosvetnem delu učiteljev. Tovarišice, ustvariti hočemo v okrilju naše „Zaveze“ podorganizacijo za izvenšolsko delovanje učiteljev in učiteljic; premotrite tudi ve to zadevo, kako se naj uredi, da bo prikladno specialnemu izvenšolskemu poprišču učiteljic, ki je vendar kolikor toliko različno od onega učiteljev. Kaj bi bilo bolj primerno, da bi se ustanovil pri učiteljskih društvih le odsek za izvenšolsko delovanje učiteljev in učiteljic, ali pa dva: eden za učitelje in eden za učiteljice? In še več drugih zadev je, ki se tičejo specialno učiteljic. Tovarišice, pridite s svojimi zahtevami, razodenite svoje misli, kaj in kako naj deluje učiteljica izven šole! Z odprtimi rokami vas sprejememo v skupno organizacijo in vas ne bomo smatrali samo kot enakopravne, temveč vas bomo cenili in spoštovali kot sobojevnice za boljšo bodočnost našega stanu in našega naroda. — Jako umestno bi bilo, ko bi cenj. tovarišice, pred vsem pa društvo slovenskih učiteljic, stopile v dogovor s „Splošnim slov. ženskim društvom“, ki hoče po vsem Slovenskem razviti živahno delo za probujo in omiko slov. ženstva.

„Splošno slov. žensko društvo v Ljubljani“ se lepo razvija, ker ima krasno, častno nalogo in ker ima vnete deloljubne članice. To društvo bi gotovo šlo učiteljicam pri njih izvenšolskem delovanju radovoljno na roko; s tem bi dobile učiteljice krepko oporo in pomoč, a tudi omenjeno društvo bi mnogo pridobilo. Opozarjam tudi „Splošno slov. žensko društvo“ na idejo odsekov za izvenšolsko delovanje učiteljev in učiteljic, ker se nudi temu društvu tako prilika, da razširi svoje delovanje potem učiteljic v vsak slovenski kraj, v slehrno slovensko vas. Ali bi ne poslalo tudi „Splošno slov. žensko društvo“ kako zastopnico k „Zavezinemu“ zborovanju, da zvemo tako mnenje tega društva v tej zadevi?

Na delo tedaj, ker resnobni so dnovi,
a delo in trud nam nebo blagoslovi!

Na snidenje v Radovljici!

A. P.

Ne zabite „Učiteljskega konvikta!“

prostor, sedeta v klop in vsa nesreča je odvrnjena. Pouk se medtem ni čisto nič pretrgal in vsa šola je ostala mirna, kakor bi se ne bilo ničesar pripetilo.

Tu sem bil od 1— $\frac{1}{2}$ 3, do četrturnega odmora, med katerim se otroci poljubno zletajo po prostornem dvorišču. Žal, da nisem utegnil iti mednje, ker mi je tovariš razkazoval zvezke. Pokazal mi je samo nekaj, ker ni bilo časa na preostajanje. Vsi zvezki so bili oviti. V spisovnicah je bila prva naloga: Otvoritev petega razreda... V risankah so imeli pritrjen drevesni list, zraven pa risbo, da je vsak lahko primerjal, koliko zna dotičnik.

Po odmoru sem šel v 5. razred. Vadili so se delitev navadnih in desetinskih drobcov. Prejšnji tovariš me je vedno pogledoval, kako se držim, ta se pa ni čisto nič oziral na mojo prisotnost in je poučeval z najresnejšim obrazom, tako da sem menil, da mu je neljuba moja prisotnost. A v privatnem obče vanju in pri petju sem spoznal, da je to resničen učitelj, ki pozna svoj delokrog in ki ljubi svoje učence, medtem, ko je prvi nastopal le za — efekt.

V 4. razredu so peli. Navdušen sem bil od ubranega petja. Naprosil sem tovariša, naj zapoje kako narodno pesem. Zapeli so v švicarskem narečju: Ich bin ein Schweizerknebe